

Związek Humanistyczny w Niemczech

Autor tekstu: **Andrzej Wendrychowicz**

Powodem założenia tego dzisiaj ogromnego i potężnego Związku ([Humanistischer Verband Deutschlands](http://www.humanismus.de/) (<http://www.humanismus.de/>)) były kłopoty z ...pogrzebami. Na początku ubiegłego stulecia istniał w Niemczech obowiązek grzebania zmarłych na kościelnych cmentarzach. Ogromne koszty takiego pogrzebu były dla uboższych rodzin prawdziwą katastrofą finansową. W lutym 1905 roku jedenastu mężczyzn i jedna kobieta, członkowie partii socjaldemokratycznej, osoby deklarujące się jako bezwyznaniowcy, założyli w Berlinie stowarzyszenie, mające propagować znacznie tańsze pogrzeby ogniowe, czyli kremację zwłok. Pierwszą siedzibą stowarzyszenia była restauracja Ostrowskiego, na Schillingstrasse 24. Jego potomek miał odegrać ważną rolę w historii stowarzyszenia.

Już od roku 1890 berlińska Gmina Bezwyznaniowa zabiegała w magistracie o zgodę na budowę krematorium do spalania zwłok. Bez powodzenia. Także petycje w tej sprawie słane do Reichstagu (niemieckiego parlamentu) były odrzucane. Przez pierwsze pięć lat istnienia Związku niewiele posunięto się z realizacją głównego celu, chociaż pozyskano i wyszkolono aż 51 mistrzów ceremonii pogrzebów ogniowych. Sam Związek liczył w roku 1910, pięć lat po powstaniu, zaledwie 39 członków. Dopiero uchwalenie w roku 1911 ustawy o pogrzebach ogniowych stworzyło przed Związkiem obiecujące perspektywy. W czerwcu 1919 roku uzyskano formalny wpis do urzędowego rejestru i przyjęto nazwę: „Verein für Freidenkertum und Feuerbestattung” (*Stowarzyszenie na rzecz Wolnomysłicielstwa i Pogrzebów Ogniowych*). Liczne wówczas w Prusach wystąpienia z Kościoła przysporzyły nowych członków Stowarzyszeniu, którego celem głównym stały się działania ateistyczno-światopoglądowe. Także sytuacja finansowa znakomicie się poprawiła; mieli już własny tartak i fabrykę trumien. Udzielali pożyczek gminom na budowę krematoriów. W roku 1925 zaczęto wydawać własne pismo „Der Freidenker” (*Wolnomysłiciel*) i to w nakładzie aż 431.000 egzemplarzy.

W roku 1930 przyłączyła się do Stowarzyszenia „Gemeinschaft proletarischer Freidenker” (*Wspólnota Proletariackich Wolnomysłicieli*), a w roku 1930 zmieniono nazwę na „Deutscher Freidenker-Verband”, DFV (*Niemiecki Związek Wolnomysłicieli*). Był to jednocześnie decydujący krok w kierunku skupienia wokół siebie ludzi o laickim światopoglądzie. Działania Związku znalazły wielkie uznanie w oczach osób niewierzących. Wykłady naukowe o tematyce przyrodniczej, prelekcje filmowe, koncerty, pikniki i świeckie konfirmacje młodzieży przyciągnęły do DFV rzesze nowych członków. W roku 1932 było ich już pół miliona. Jednocześnie socjalistyczne korzenie Związku i komunistyczne sympatie niektórych jego członków zaczęły ściągać nad Związek czarne chmury. W marcu 1933 bojówki hitlerowskiej SA zdemolowały siedzibę DFV, uznano jego działania za wrogie państwu, zabroniono działalności i skonfiskowano cały majątek. Eetatowych pracowników wyrzucono na ulicę, a działacze aresztowano albo zmuszono do emigracji. Ówczesny przewodniczący Związku, [Max Sievers](http://en.wikipedia.org/wiki/Max_Sievers) (http://en.wikipedia.org/wiki/Max_Sievers), zdołał uciec za granicę, ale w końcu roku 1943 dosięgło go gestapo i w styczniu 1944 został stracony.

Po wojnie pozwolono na organizowanie się w Niemczech gmin bezwyznaniowych, ale odbudowie DFV zdecydowanie sprzeciwiły się alianckie władze okupacyjne, pamiętając o jego socjalistycznych korzeniach. Socjalizm zdecydowanie nie pasował do wyobrażeń zachodnich aliantów o powojennych Niemczech. Ale i Rosjanie w swojej strefie okupacyjnej (późniejszym NRD) nie chcieli żadnej organizacji wolnomysłicielskiej. Jednak przedwojenni działacze DFV już w roku 1946 zebrali się w Berlinie, przygotowali nowy statut Związku i podjęli nieformalną działalność. Szczególnie świeckie konfirmacje cieszyły się dużą popularnością. Alianci zmienili zdanie i pozwolili na reaktywację DFV. 20.6.1949 roku zwołano Walne Zgromadzenie członków. Przybyli na nie także przedstawiciele dzielnic z Berlina Wschodniego (nie było jeszcze wówczas muru). W styczniu 1951 uzyskano wpis do urzędowego rejestru i na pierwszego powojennego przewodniczącego wybrano byłego burmistrza Berlina, dr. [Otto Ostrowskiego](http://en.wikipedia.org/wiki/Otto_Ostrowski) (http://en.wikipedia.org/wiki/Otto_Ostrowski). Wznowiono wydawanie „Der Freidenker”.

W roku 1956 zdelegalizowano KPD (Komunistyczną Partię Niemiec). Wszystkim innym Racionalista.pl

organizacjom, mającym w swoich szeregach komunistów, lub w jakikolwiek sposób z nimi powiązanych, groziła odpowiedzialność karna. Także dla „Deutscher Freidenker-Verband” nastąpiły ciężkie czasy. Pokażna już liczba 5.500 członków zaczęła topnieć. Nie pomógł nawet rozłam w DFV w roku 1958; organizacja berlińska, zdecydowanie odcinająca się od komunistów, zdystansowała się od dortmundzkiej centrali, która obstawała przy socjalistycznych korzeniach organizacji. Związek słabł. Nie udało się także odzyskać skonfiskowanego przez hitlerowców majątku. W roku 1960 berliński odłam Związku zdefiniował „istotę wolnomyślicielstwa”: *Wolnomyśliciel jest realistą, który posługuje się mocą swojego umysłu i swoje przekonania aktywnie angażuje dla dobra ludzkości. Nie wierzy w boga; czuje się częścią natury i wie, że jego droga życiowa jest wyznaczona okresem od urodzenia do śmierci. Celem wolnomyśliciela jest być ludzkim i po ludzku służyć człowiekowi, jako najwyższej istocie na ziemi.*

To "wyznanie wiary" przyświecało Związkowi przez następne trzydzieści lat. W połowie lat osiemdziesiątych do DFP napłynęło sporo młodzieży aktywnej w ruchach ekologicznych, pokojowych i feministycznych. Nowi aktywiści uznali za słabość tak pojmowanego wolnomyślicielstwa brak w nim nawiązania do humanistycznej alternatywy. Zgodnie uznawano, że ktoś, kto uważa się za reprezentanta ludzi niewierzących, musi obok określonego światopoglądu zaoferować tym ludziom także konkretną pomoc. Norwescy i holenderscy humaniści mieli być przykładem. Zadawano ważne pytania: dlaczego ktoś niewierzący w trudnej sytuacji nie ma otrzymać pomocy i pocieszenia od wykwalifikowanej osoby o humanistycznym światopoglądzie?, dlaczego nie ma humanistycznych doradców i opiekunów w szpitalach, domach starców, koszarach i ośrodkach opiekuńczych dla dzieci i młodzieży?, dlaczego nie świadczymy pomocy, jak duchowni osobom wierzącym?

Realizacja tych celów wydawała się wtedy utopią. Jednak młodzi członkowie otworzyli Związek na nowych partnerów i nowe grupy docelowe. Zmodernizowano uroczystości konfirmacyjne, opracowano programy nauczania nowego przedmiotu szkolnego "Wiedza o życiu", zorganizowano wolontariuszy towarzyszących ludziom przy umieraniu, opracowano „deklarację pacjenta" (dyspozycje dotyczące m.in. pogrzebu, pobrania organów do przeszczepu itd.), wyjeżdżano z dziećmi i młodzieżą na kolonie i obozy. Do takich zadań potrzebowano jednak profesjonalistów. Obok wolontariuszy Związek zatrudniał coraz więcej etatowych pracowników.

Zjednoczenie Niemiec było nowym wyzwaniem dla Związku. Celem głównym stało się połączenie rozlicznych grup wolnomyślicieli, ateistów, bezwyznaniowców z obu części Niemiec w jedną organizację. Szczególnie w dawnym NRD było trudno rozróżnić „urzędowych wolnomyślicieli” od ludzi, którzy tak myśleli faktycznie. Dopiero 14.1.1993 udało się zwołać w Berlinie zgromadzenie konstytuujące nową organizację Humanistischer Verband Deutschlands, HVD (*Związek Humanistyczny w Niemczech*). Przystąpiły do niej liczne związki i stowarzyszenia z obu części Niemiec. Tylko dawna dortmundzka centrala DFV zdystansowała się od tej nowej inicjatywy.

Berlińska organizacja HVD, jest odrębnym podmiotem prawnym, ma własny statut, w którym zapisano cele Związku i sposoby ich realizacji — poniżej obszernie fragmenty.

I. Związek jest wspólnotą o charakterze światopoglądowym i służy krzewieniu wolnomyślicielskiego humanistyczno-naukowego poglądu. W swojej działalności i promocji Związek zwraca się wyłącznie do tych osób, które nie są związane z żadną wspólnotą kościelną, wyznaniową i nie wyznają innego światopoglądu.

Związek stoi na gruncie konstytucji Republiki Federalnej Niemiec i opowiada się za pluralistycznym społeczeństwem, w którym wszystkie organizacje światopoglądowe, wyznaniowe i kościelne w sposób równouprawniony mogą reprezentować interesy swoich zwolenników. Zdecydowanie odrzucane jest mieszanie się w wewnętrzne sprawy innych organizacji.

Celem	Związku	jest	krzewienie:
1.			Światopoglądu.
2.	Kształcenia		i wychowania.
3.	Sztuki		i kultury.
4.	Pomocy		młodzieży.
5.	Publicznej	opieki	zdrowotnej.
6.			Dobroczynności.
7.	Pomocy	osobom	starszym.
8.			Wiedzy
9.	Zrozumienia	między	narodami.
10.	Pomocy krajom rozwijającym się.		

II. Cele Związku są realizowane poprzez.

1. Wpływanie, w sensie humanistycznym, na instytucje polityczne, kulturalne i społeczne.

2. Wspieranie demokratycznych, socjalnych i liberalnych inicjatyw na szczeblu krajowym i międzynarodowym.
3. Doprowadzenie do równego traktowania wszelkich wspólnot światopoglądowych, wyznaniowych i religijnych (Kościołów) przez instytucje zależne od państwa, placówki oświatowe i szkoły oraz w radiu i telewizji.
4. Stworzenie neutralnej wyznaniowo ogólnodostępnej szkoły o dwunastoletnim programie nauczania, jako regularnej szkoły, kończącej się maturą i/lub dyplomem zawodowym (wykwalifikowany robotnik lub czeladnik).
5. Wprowadzenie lekcji Nauki o Życiu we wszystkich szkołach publicznych, jako równoprawnych z nauczaniem praktykowanym obecnie przez przedstawicieli kościołów.
6. Organizowanie konfirmacji i poprzedzających je lekcji przygotowawczych.
7. Organizowanie koncertów, wystaw i innych imprez kulturalnych, służących pielęgnacji pieśni ludowych, literatury i sztuk plastycznych oraz wspieranie młodych pisarzy, muzyków i artystów plastyków.
8. Tworzenie i prowadzenie grup młodzieży w celu pielęgnowania bycia razem i aktywności intelektualnej młodzieży.
9. Szerzenie wolnomyślicielskiej naukowo-humanistycznej kultury i myśli poprzez czasopisma i inne wydawnictwa.
10. Świadczenie praktycznej pomocy w przewyżnianiu trudności życiowych. W ramach takiej pracy Związek prowadzi ośrodki socjalne m.in. dla ludzi starych, chorych i niepełnosprawnych, wspiera samopomoc samych zainteresowanych i nieodpłatną opiekę.
11. Organizowanie wykładów naukowych, seminariów, kongresów i innych imprez. Ich publikowanie w formie dokumentacji i materiałów informacyjnych. Szkoleń, jeśli służą one celom wymienionym w statucie.
12. Działalność, jako stowarzyszenie opiekuńcze.
13. Planowanie, opracowywanie i wspieranie projektów pomocowych w krajach rozwijających się; współpraca z instytucjami wspierającymi pokój, zrozumienie między narodami i rozwój; wspieranie współpracy organizacji pokojowych na szczeblu narodowym i międzynarodowym.
14. Organizowanie spotkań młodzieży i dorosłych w ramach partnerstwa międzynarodowego i współpracy między miastami i regionami; wspólne seminaria i imprezy na tematy społeczne, socjalne i kulturalne w celu poszerzania wiedzy o krajach partnerskich.

III. Związek odrzuca wszelkie powiązania partyjne. Okazuje tolerancję innym światopoglądom, odrzuca każdą dyskryminację rasową i żąda:

1. Uznania i przestrzegania wolności wyznania i sumienia.
2. Dokładnego przestrzegania rozdziału kościoła i państwa.
3. Dokładnego rozdziału kościoła i szkoły.

IV. Związek dąży do sprawiedliwego porządku światowego, międzynarodowego porozumienia narodów na drodze pokojowej i jest przeciwko stosowaniu siły do rozwiązywania problemów politycznych. Odrzuca produkcję i stosowanie broni wszelkiego rodzaju, a szczególnie produkcję i stosowanie broni masowego zniszczenia, atomowej, biologicznej i chemicznej.

V. Związek wspiera osoby, które zgodnie z art. 4. ustęp 3. konstytucji Republiki Federalne Niemiec korzystają z prawa do odmowy wszelkiego rodzaju służby wojskowej i wojennej z uwagi na swoje przekonania.

Do berlińskiego HVD należy obecnie 4200 osób. Związek zatrudnia 900 etatowych pracowników i 700 wolontariuszy. Prowadzi 40 ośrodków i projektów na terenie całego miasta. Jednym z nich jest założona w roku 1997 [Humanistische Akademie Berlin](http://www.humanistische-akademie-deutschland.de) (<http://www.humanistische-akademie-deutschland.de>). Jej celem jest „*naukowa konfrontacja w podstawowych tematach humanizmu, przyrody, człowieka i społeczeństwa*”. Akademia wydaje własne czasopismo "[humanismus aktuell](http://www.humanistische-akademie-deutschland.de/humanismus%20aktuell.html)" (<http://www.humanistische-akademie-deutschland.de/humanismus%20aktuell.html>).

W kwietniowym referendum HVD zdecydowanie opowiedział się przeciwko nałożeniu na uczniów w berlińskich szkołach obowiązku wyboru, czy chcą chodzić na lekcje religii, czy na lekcje etyki. Dotychczas etyka jest przedmiotem obowiązkowym w klasach od 7 do 10, zaś religia przedmiotem nieobowiązkowym, ale już od 1 klasy.

Zobacz także te strony:

[Unia Racjonalistyczna](#)

[Włoska Unia Racjonalistycznych Ateistów i Agnostyków \(UAAR\)](#)

[Ahoj prometejczycy!](#)
[Gmina bezwyznaniowa](#)
[Ponadnarodowe federacje humanistyczne](#)
[Grzebanie a kremacja ciał](#)

Andrzej Wendrychowicz

Tłumacz germanista specjalizujący się w literaturze naukowo-technicznej, członek Polskiego Stowarzyszenia Racjonalistów.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 19-06-2009)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6615) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6615>)

Contents Copyright © 2000-2009 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2009 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl